

KORANBRÄNNINGAR I SVERIGE

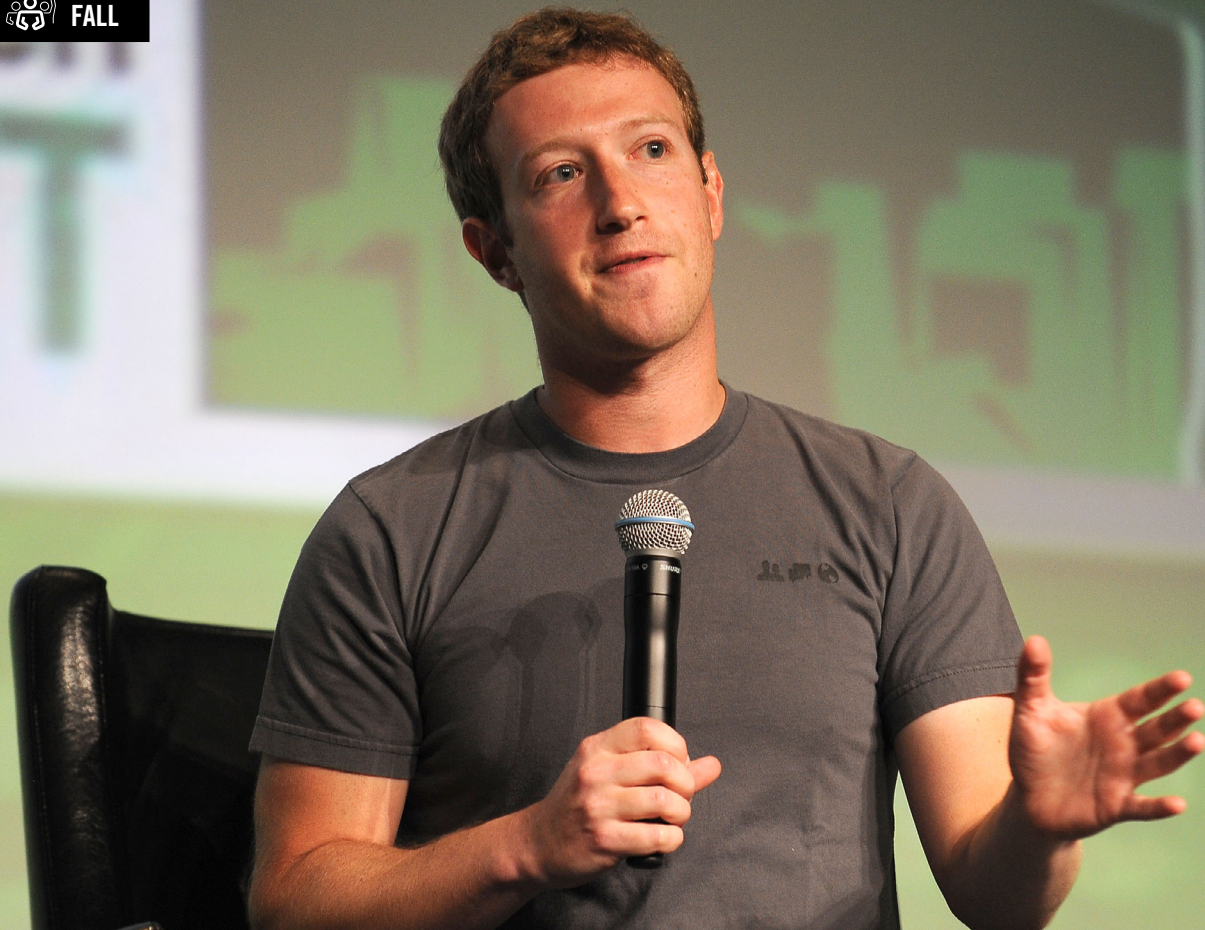
Under 2023 har ett antal koranbränningar ägt rum runt om i Sverige, vilket återigen har skapat en debatt i Sverige och internationellt. Flera hot har riktats mot svenska ambassader och företag utomlands, och terrornivån i Sverige har höjts från 3 till 4 på en 5-gradig skala. I augusti i år meddelade den svenska regeringen att de vill se över den svenska ordningslagen. Bland annat föreslås att demonstrationer ska kunna upplösas eller nekas om de "hotar Sveriges säkerhet".

HUR LÅNGT STRÄCKER SIG YTTRANDEFRIHETEN?

Mänskliga rättigheter är odelbara, och ingen rättighet får användas som ursäkt för att kränka en annan. Stater ansvarar för att alla rättigheter respekteras. Trots det uppstår situationer när rättigheter ställs mot varandra och den ena prioriteras framför den andra. Yttrandefriheten är en grundläggande mänsklig rättighet för att människor ska kunna leva i ett fritt samhälle. Den är helt avgörande för att kunna granska och hålla makten ansvarig, och stärker andra rättigheter. I Sverige kan den i vissa fall begränsas för att skydda andra människors fri- och rättigheter. Det betyder alltså att människor inte får säga eller göra vad som helst i yttrandefrihetens namn.

Samtidigt är det inte självklart var gränsdragningen går. Utöver koranbränningarna finns det flera andra exempel på politiker och konstnärer, som i yttrandefrihetens namn, genomfört handlingar som kränker religiösa eller etniska gruppers mänskliga rättigheter. De påstår ofta att de bara använder sin yttrandefrihet – men kritiker menar att det syftar till att elda på motstånd och rasism. Eller att det rör sig om hets mot folkgrupp och rena hatbrott.

- Varför har koranbränningarna fått så mycket uppmärksamhet i Sverige och internationellt, tror ni?
- Är yttrandefriheten viktigare än människors rätt att inte kränkas, diskrimineras, eller utsättas för hets mot folkgrupp? Eller är det tvärtom? Varför/varför inte?
- Staten har ansvar för att garantera alla mänskliga rättigheter. Både yttrandefriheten, och människors rätt att inte diskrimineras, eller utsättas för hets mot folkgrupp. Är det möjligt, tror ni? I så fall hur?

FACEBOOK OCH CAMBRIDGE ANALYTICA-SKANDALEN

Företaget Meta med frontfiguren Mark Zuckerberg i spetsen är ett av världens största tech-bolag. På sina plattformar Facebook, Instagram och Whatsapp har Meta miljarder användare världen över och samlar in oerhörda mängder data om sina användare. 2018 uppdagades att företaget Cambridge Analytica använt data som olagligen samlats in från miljontals användare för att påverka bland annat det amerikanska presidentvalet, men även val i andra länder. Facebook hade känt till detta sedan länge, men inte agerat tillräckligt för att stoppa det.

YTTRANDEFRIHET PÅ INTERNET

Yttrande- och demonstrationsfrihet är rättigheter som utgår från relationen mellan staten och individen. I grund och botten handlar det om att människor ska få yttra sina åsikter och protestera – utan att riskera att begränsas, bestraffas eller censureras. Men vilket ansvar har företag? Det finns mycket lite som hindrar privata företag som Meta, Google eller X (tidigare Twitter) från att på olika sätt bestämma hur yttrandefriheten ska se ut just på deras plattform.

Internet och sociala medier har blivit helt avgörande forum för människor att samlas, sprida sina åsikter och organisera sig för förändring. Men det har samtidigt blivit en plats för människor, stater och organisationer att sprida desinformation – och påverka hur vi tänker, agerar och till och med röstar.

- Kan ni ge exempel på digitala plattformar som blivit viktiga kanaler för att påverka andra människor?
- Vilka konsekvenser kan det få för yttrandefriheten när företag eller enskilda individer kontrollerar dessa forum?
- Kan vi hålla dem ansvariga när det missköts eller missbrukas? Hur?

NAZISTDEMONSTRATIONEN I GÖTEBORG

2017 sökte, och fick, nazistiska organisationen Nordiska Motståndsrörelsen (NMR) tillstånd att genomföra ett demonstrationståg genom Göteborg. Massiva motdemonstrationer anordnades och stora polisresurser gick åt för att skydda egendom och demonstranter. Trots alla åtgärder avvek NMR från den planerade rutten. Skadegörelse och bråk uppstod och tiotals personer greps av polis.

ANVÄNDA YTTRANDEFRIHETEN FÖR ATT AVSKAFFA DEN

Yttrande- och demonstrationsfriheten har en stark ställning i Sverige. Samtidigt finns det individer och grupper som vill begränsa eller avskaffa dessa och andra mänskliga rättigheter. Det finns sedan flera årtionden tillbaka nynazistiska rörelser i Sverige. Dessa använder sig av demonstrationsfriheten för att nå ut med sin ideologi, som bland annat bygger på att avskaffa mänskliga fri- och rättigheter, som yttrandefriheten, och införa ett totalitärt samhälle. Nordiska motståndsrörelsen är en sådan grupp.

Många menar att yttrandefriheten måste omfatta alla, även de som vill avskaffa den eller på andra sätt kränka mänskliga rättigheter. I samband med demonstrationen sa Göteborgspolitikern Jonas Ransgård (M) att "Man får ha vidriga åsikter" och att det finns bättre sätt att motverka fascism och rasism än att förbjuda dem. Andra menar att organisationer som är direkta hot mot vår demokrati och våra rättigheter borde förbjudas.

- Hur ska vi hantera nynazistiska grupper som använder yttrandefriheten för att nå ut med sitt budskap?
- Ska yttrandefriheten begränsas för grupper som vill använda den för att avskaffa den? Varför/varför inte?
- Hur ska vi i så fall avgöra vilka grupper det gäller?

KLIMATAKTIVISTER BLOCKERAR MOTORVÄG

Ett uppmärksammat exempel på civil olydnad från augusti 2022 är de klimataktivister som stoppade trafiken genom att limma fast sig på E4:an – i protest mot att politikerna inte agerar tillräckligt snabbt och kraftfullt mot klimatförändringarna. Köerna på vägen blev milslånga och skapade problem för många människor. Till exempel hindrades en ambulans från att komma fram till sjukhuset. Kritiken blev massiv med hat och hot mot demonstranterna. Tolv aktivister dömdes för sabotage, vilket är ett mycket allvarligt brott.

CIVIL OLYDNAD

Yttrandefriheten ger laglig rätt för människor att gå ut på gator och torg för att fredligt protestera mot orättvisor, skriva på sociala medier, eller på andra sätt uttrycka sina åsikter så länge det inte kränker andra människor. Men detta leder inte alltid till förändring. En metod som i vissa fall används för att uppmärksamma frågan och bekämpa orättvisor kallas för civil olydnad. Det innebär att öppet och utan våld bryta mot en lag eller vägra att följa vissa myndighetsbeslut, men samtidigt vara beredd att ta konsekvenserna av handlingen. Historiskt har denna metod spelat stor roll för utvecklingen av demokratiska samhällen.

- Under vilka omständigheter är det ok att använda sig av civil olydnad?
- Hur ska till exempel klimatrörelsen agera när vanliga demonstrationer inte hjälper för att få politikerna att agera på klimatkrisen?
- Hur ska vi se på civil olydnad i förhållande till andra brott? Borde vi ha lindrigare/hårdare straff? Varför?

DEBATTEN OM PIPPI LÅNGSTRUMP

Astrid Lindgren är en av våra mest hyllade författare - och har hänfört många barn världen över. Hennes verk har lästs och setts av miljoner, i generationer. 1945 publicerade hon den hyllade romanen om Pippi Långstrump. I boken framställs Pippis pappa på ett rasistiskt, kolonialt och föråldrat sätt och hans titel innehåller ett grovt kränkande rasistiskt ord. I en intervju redan 1970 berättade Astrid att om hon fick chansen skulle hon "tagit bort en massa idiotier", bland annat om Pippis pappa. För bara några år sedan väcktes en hätsk debatt när SVT valde att klippa bort rasistiska ord och stereotyper ur tv-serien om Pippi Långstrump.

HUR FÖRHÅLLER VI OSS TILL HISTORIEN?

Idén om alla människors lika värde och mänskliga rättigheter går långt tillbaka i historien. Men det är faktiskt först under senare delen av 1900-talet som människors lika värde på allvar börjat prägla hur vi bygger våra samhällen – och hur vi ser på och talar om varandra. Utvecklingen har gått långsamt och stött på mycket motstånd, inte minst på grund av föråldrade rasistiska idéer och fördomar. Spår av dessa idéer finns fortfarande kvar i vår kultur, t.ex. i filmer, böcker och konstverk.

- Hur tycker ni vi ska hantera rasistiska uttryck som finns i vår kultur, men som skapats för länge sedan?
- När är det rätt att ändra i böcker, konstverk eller filmer för att bättre spegla samtidens värderingar?
- Vem vinner och vem förlorar på att göra sådana ändringar?

CISSI WALLIN OCH FÖRTALSDOMEN

Debattören Cissi Wallin var en förgrundsperson för metoo-rörelsen i Sverige hösten 2017. På Instagram under hashtaggen #metoo pekade hon ut journalisten Fredrik Virtanen, som hon fem år tidigare anmält för våldtäkt. Virtanen nekade till anklagelserna, och i januari 2018 anmälde han Wallin för grovt förtal. Cissi Wallin dömdes för detta till villkorlig dom och dagsböter.

#METOO OCH UTHÄNGNINGAR PÅ INTERNET

Under #metoo-hösten 2017 påbörjades ett skifte i synsättet på sexuella övergrepp och trakasserier när tiotusentals kvinnor delade med sig av sina erfarenheter. I samband med detta offentliggjordes missförhållanden i privatlivet, på arbetsplatsen och i skolor runt om i världen. Många kända personer hängdes ut och namngavs på internet, ofta med omedelbara sociala och ekonomiska konsekvenser.

Enligt många var det på tiden att de utbredda övergrepp som pågick dagligen lyftes fram i ljuset och förövare hölls ansvariga. #metoo fick oerhört stor effekt och har inneburit mycket för kvinnors rättigheter. Samtidigt har rörelsen kritiserats för att anklaga och hänga ut människor allt för lättvindigt. Även de som anklagas för brott har rätt till att få sin sak prövad i domstol, och det är rättsväsendet som avgör om någon är skyldig eller ej - inte internet.

- En grundläggande princip i ett brottmål är att man ska betraktas som oskyldig till dess att motsatsen har bevisats. På vilket sätt påverkas bilden av en annan människa när anklagelser läggs fram på sociala medier oavsett om dessa stämmer?
- Metoo-rörelsen fick stort genomslag i stora delar av världen, inte minst i Sverige. Vilken roll har det spelat att i flera fall har namnen på påstådda förövare publicerats i de berättelser som spridits?